

Procesna drama u osiguravanju spcijalne dobrobiti kod djece predškolske dobi

Buzov, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:188582>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKE STUDIJE

Josipa Buzov

**PROCESNA DRAMA U OSIGURAVANJU SOCIJALNE DOBROBITI DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Zagreb, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKE STUDIJE
(Zagreb)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Josipa Buzov

Tema završnog rada: PROCESNA DRAMA U OSIGURAVANJE SOCIJALNE DOBROBITI
DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Mentor: dr. sc. Maša Rimac Jurinović

Sumentor: doc. dr. sc. Maja Drvodelić

Zagreb, rujan 2023.

Sadržaj

1.	UVOD	1
2.	TEORIJSKI OKVIR.....	2
2.1	O kurikulumu	2
2.2.	Socijalna dobrobit	5
2.3.	Dramski odgoj (s trima područjima dramskog odgoja)	7
2.3.	Procesna drama.....	10
3.	PROCESNA DRAMA I SOCIJALNA DOBROBIT – PRIKAZ RADIONICA	12
5.	ZAKLJUČAK	17
6.	LITERATURA.....	18
7.	PRILOZI	20

Sažetak

U radu se razmatraju primjena dramskopedagoške metode procesne drame u kontekstu jačanja socijalnih kompetencija djece predškolske dobi. Socijalni razvoj ključan je aspekt dječjeg razvoja, koji oblikuje njihove interakcije s drugima, komunikacijske vještine, empatiju i sposobnost suradnje. Procesna drama, kao jedna od dramskih metoda, pruža djetetu siguran prostor za istraživanje socijalnih situacija, razumijevanje uloga i razvijanje socijalnih vještina. (Gruić, 2002.) Sudjelovanjem u procesnoj drami, djeca imaju priliku razvijati socijalne vještine poput komunikacije, suradnje, slušanja i izražavanja svojih misli i osjećaja. Igra uloga omogućuje im razumijevanje perspektiva drugih ljudi i razvijanje empatije. Procesna drama također potiče timski rad i suradnju među djecom, pružajući im iskustva dijeljenja ideja, rješavanja problema i postizanja zajedničkih ciljeva. Sudjelovanjem u procesnoj drami, djeca imaju priliku istražiti socijalne norme, vrijednosti i uloge u društvu. Štoviše, oni razvijaju svijest o društvenim ulogama, normama i očekivanjima te stječu sposobnost razmišljanja o moralnim dilemama i društvenoj pravdi. Razvijajući socijalne vještine, empatiju, suradnju i samopouzdanje procesna drama djeci pruža siguran prostor za eksperimentiranje, učenje i rast socijalne svijesti. Integracija procesne drame u pedagoški pristup predškolskog odgoja može imati duboki i pozitivan utjecaj na dječji socijalni razvoj, stvarajući temelje za njihov budući uspjeh u društvu. Ovim se radom naglašava važnost procesne drame kao mogućeg metodičkog pristupa za poticanje socijalnog razvoja djece predškolske dobi i njihovu pripremu za buduće socijalne interakcije i uspješno funkcioniranje u društvu

Ključne riječi: *djeca predškolske dobi, društvo, procesna drama, socijalna dobrobit, socijalni razvoj*

Summary

The paper examines the application of the drama-pedagogical process drama method in the context of strengthening the social competences of preschool children. Social development is a key aspect of children's development, shaping their interactions with others, communication skills, empathy and the ability to cooperate. Process drama, as one of the dramatic methods, provides the child with a safe space for exploring social situations, understanding roles and developing social skills. (Gruić, 2002) By participating in process drama, children have the opportunity to develop social skills such as communication, cooperation, listening and expressing their thoughts and feelings. Role play allows them to understand other people's perspectives and develop empathy. Process drama also encourages teamwork and cooperation among children, providing them with experiences of sharing ideas, solving problems and achieving common goals. By participating in process drama, children have the opportunity to explore social norms, values and roles in society. Moreover, they develop an awareness of social roles, norms and expectations and acquire the ability to think about moral dilemmas and social justice. By developing social skills, empathy, cooperation and self-confidence, procedural drama provides children with a safe space for experimentation, learning and the growth of social awareness. The integration of procedural drama into the pedagogical approach of preschool education can have a profound and positive impact on children's social development, creating the foundations for their future success in society. This paper emphasizes the importance of procedural drama as a possible methodical approach for encouraging the social development of preschool children and their preparation for future social interactions and successful functioning in society.

Key words: children of preschool age, society, procedural drama, social well-being, social development

1. UVOD

Predškolsko razdoblje ključno je razdoblje u životu djeteta, obilježeno brzim fizičkim, emocionalnim i socijalnim razvojem. Tijekom ovog razdoblja, stvaranje zdravog temelja za socijalnu dobrobit i emocionalnu stabilnost djece ima iznimnu važnost za njihov budući razvoj i uspjeh. (Vasta, 1997.) Socijalna dobrobit djece predškolske dobi obuhvaća širok raspon aspekata, uključujući razvoj socijalnih vještina, samopouzdanje, samokontrolu, emocionalnu inteligenciju i osjećaj pripadnosti zajednici. (NKRPOO, 2014.).

U tom kontekstu, procesna drama može se promatrati kao pedagoški alat za cjelovit pristup u poticanju socijalne dobrobiti kod djece predškolske dobi. Procesnu dramu definiramo kao složenu dramskopedagošku metodu (Gruić i sur., 2018.) za osnovni cilj nema postavljanje kazališne predstave i njezino izvođenje pred publikom, već se prije svega ostvaruje i postoji kao proces skupnoga rada čije etape predstavljaju jednokratne i neponovljive aktivnosti u tijeku dramske obrade nekakvoga ljudskog sadržaja. Procesna drama nije namijenjena gledateljima, već sudjelovanju i učenju svih članova neke skupine procesom dramskoga rada u kojemu su intelektualna spoznaja, emocionalni doživljaj i estetsko iskustvo međusobno povezani. Kao i ostale dramske metode, temelji se na fikcionalnome preuzimanju uloga i improvizaciji pri čemu su „nastajanje, igranje, doživljavanje i promišljanje dramskog svijeta i događaja u njemu u potpunosti međuovisnosti i zbivaju se praktički istodobno”. (Gruić, 2002.) Štoviše, omogućava djeci (sudionicima) aktivno sudjelovanje u stvaranju priča, uloga i scenarija, može pružiti djetetu prostor za istraživanje i izražavanje svojih misli, osjećaja i iskustava. Kroz procesnu dramu, djeca se suočavaju s različitim socijalnim situacijama, učeći kako razumjeti i regulirati vlastite emocije, razvijati empatiju, surađivati s drugima te rješavati konflikte na konstruktivan način. (Čagalj, 2011.)

Unatoč prisutnosti procesne drame u obrazovnom kontekstu, postoji potreba za daljnjim istraživanjem i razumijevanjem njenog mogućeg utjecaja na socijalnu dobrobit djece predškolske dobi. Ovaj završni rad ima za cilj analizirati literaturu i osmisliti model radionica procesne drame s ciljem poticanja socijalne dobrobiti djece.

Također će se identificirati otvorena pitanja i prijedlozi za daljnje istraživanje koja mogu doprinijeti boljem razumijevanju ove važne teme.

2. TEORIJSKI OKVIR

2.1 O kurikulumu

„Odgoj djeteta mogli bismo definirati kao dozrijevanje djeteta u procesu aktivnog spoznavanja svijeta i njegovo suočavanje sa svijetom.“ (Škuflić-Horvat, 1996.)

Kako sam ranije navela, socijalne su kompetencije iznimno važne da bi dijete izraslo u aktivnoga i zadovoljnog građanina nekoga društva. Međutim, danas se odgojitelji suočavaju sa sve više izazova (koji u relativno nedavnoj prošlosti nisu ni postojali). Svjesniji sve manjeg utjecaja uskog kruga obitelji na odgoj vlastite djece dolazimo do sve većeg broja problema i prepreka u samom pristupu djeci, koji zbog velikog broja i količine izloženosti takozvanoj „tehnološkoj kulturi“, je sve kompleksniji i zahtjevniji (Labaš, 2011.).

Djeca su od rane dobi ispred ekrana koji ih praktički stimuliraju i vežu za nezdrav način života kako fizički tako mentalni i psihički. Takva djeca danas imaju jako nisku koncentraciju, fizički su nespretnija, slabije razvijen govor i tim za sobom povlače i socijalne vještine jer zbog nedostatka verbalnog djela komunikacije teže se prilagođavaju skupini i stvaraju slabije kontakte (<https://vrtic-zrno.zagreb.hr/default.aspx?id=247>). Naviknuti na konstantne i brze izmjene ekranskog sadržaja imaju potrebu za složenijom i obogaćenom aktivnosti u stvarnom svijetu kako bi se njihova koncentracija i zanimacija zadržala što duže vrijeme.

Obitelj danas sve češće odgoj svoje djece prepušta predškolskim ustanova i tehnologiji ne prateći sadržaj kojem su izložena, zbog nedostatka vremena, umora i neznanja. Svakim danom otkrivamo sve štetnije utjecaje tehnologije kako na djecu tako i na odrasle, prateći korak s vremenom gubimo kontakt sa stvarnošću i nažalost s vlastitom djecom. Prvi korak prema promjenama na bolje trebalo bi početi u užem krugu obitelji te se širiti na dalje no zbog trenutne situacije vrtići preuzimaju sve veću odgovornost nad odgojem djece. Zbog toga potreban je kompleksan sustav i stručno profesionalno vodstvo kako bismo posao radili na što bolji i efikasniji način. Susrećući se sa brojnim preprekama i novim „bolestima“ društva odgojitelj kao takav snosi sve veću odgovornost. Dok se društvo pomiče velikom brzinom u korak s tehnologijom gubeći kontakte u stvarnom svijetu, odgojitelj je dužan razviti zdrave socijalne

odnose u svojoj skupini i biti primjer istoj. Iako znamo da većina ovisi o obitelji koja je isto pod velikim utjecajem javnosti polako u gubiku svoje osnovne uloge.

Izazovi su brojni, a potporu odgojiteljima ne terenu trebali bi dati i nacionalni dokumenti poput Nacionalnoga okvirnoga kurikulumu (NOK) i Nacionalni kurikulum ranoga predškolskoga odgoja i obrazovanja. (NKRPOO).

„Nacionalni okvirni kurikulum predstavlja osnovne sastavnice predškolskoga, općega obveznoga i srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja, uključujući odgoj i obrazovanje za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Nacionalni okvirni kurikulum temeljni je dokument u kojemu su prikazane sastavnice: vrijednosti, ciljevi, načela, sadržaj i opći ciljevi odgojno-obrazovnih područja, vrjednovanje učeničkih postignuća te vrjednovanje i samovrjednovanje ostvarivanja nacionalnoga kurikulumu.“ (NOK, 2011.)

kako vrtić kao kompleksan sustav nije moguće opisati sveobuhvatnom univerzalnom definicijom po kojoj bi vrtić, odgojitelji i djeca rane i predškolske dobi individualno i zajednički napredovala i razvijala se na svim područjima kao individue sveukupnog društva, za planiranje rada u vrtiću ključan je i NKRPOO u kojem se sustavno i postupno povezuju svi dijelovi s ciljem jednostavnijeg i kvalitetnijeg rada ustanova.

„Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje sadrži polazišta, vrijednosti, načela i ciljeve, generirane iz višegodišnjih iskustava razvoja odgojno-obrazovne prakse i kurikulumu i vrtića u Republici Hrvatskoj i dosega hrvatskih i međunarodnih znanstvenika u području teorije ranog i predškolskog odgoja“ (NKRPOO, 2014.), no mnogo je više od toga vrtić kao ustanova isto kao i svaka individua, svaki se zasebno razvija i napreduje po potrebi, mogućnosti i želji.

Svaki vrtić ima svoj zaseban kurikulum po kojem radi, ali je temeljen na Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. „Kurikulum sa značenjem tijeka odrastanja, odgoja i obrazovanja djeteta i učenika, tijeka učenja i poučavanja, dugoročnoga, sustavno osmišljenoga, postojana, smisleno povezanoga i skladnoga uređenja odgojno-obrazovnoga procesa, koji je širi i dublji od nastavnoga plana i programa. Kurikulum podliježe promjenama primjenom vanjskoga vrjednovanja i samovrjednovanja.“ (NOK, 2011.)

Kroz kurikulum i njegove temeljne sastavnice pokazujemo i opisujemo kakvog čovjeka želimo i u kakvom društvu. Postavljajući odrednice, pravila i norme kako bismo postigli određene ciljeve.

„Temeljne su sastavnice Nacionalnoga okvirnoga kurikulumu su:

- društveno-kulturne i odgojno-obrazovne vrijednosti;
- ciljevi koji izražavaju očekivana učenička postignuća tijekom odgoja i obrazovanja odgovarajući na pitanja: koja znanja svaki učenik treba usvojiti te koje vještine, sposobnosti i stavove treba razviti;
- načela kao smjernice odgojno-obrazovne djelatnosti ;
- metode, sredstva i oblici rada ;
- odgojno-obrazovna područja kao temeljni sadržaj ; ocjenjivanje i vrjednovanje učeničkih postignuća i škole.“ (NOK, 2011.)

Obitelj i vrtić dva su temelja djetetova rasta i razvoja, u njima dijete ostvaruje sve svoje osnovne potrebe i po primjeru razvija svoje sposobnosti i preuzima uzorke i oblike ponašanja kako u privatnom tako i u javnom životu. (<https://www.rastimozajedno.hr/file/9/>) Dijete svoj prvi socijalni odnos van svoje uže obitelji razvija u vrtiću, u svojoj grupi, na temelju osobnih primjera iz kruga obitelji prenosi ih i prilagođava širem krugu, tada još nepoznatih, osoba. Od tada kreće razvijati osobne stavove i zaključke koje donosi na temelju tada uočenih interakcija. Iz tog je razloga jako bitno djetetu dati zdrave i dobre primjere ponašanja kako bi samo znalo razdvojiti loše i nepoželjne od onih dobrih i poželjnih ponašanja. (<https://vrtic-leptir.zagreb.hr/default.aspx?id=106>) Tim za cilj postavljamo razvoj socijalne dobrobiti uključujući razumijevanje i prihvaćanje drugih sa svim njihovim različitostima kako vjerskim, rasnim, nacionalnim, kulturološkim ili posebnim potrebama.

Razvijajući djetetove vještine kojima postaje dio društva i koje postaje njegova sigurna okolina prvo u djetetu trebamo poticati njegovu individualnost i osjećaj slobode kako bi se osjećalo kao važan član zajednice koji doprinosi. Kako to postići? „Odgoj i obrazovanje pridonose izgradnji osobnoga, kulturnoga i nacionalnoga identiteta pojedinca. Danas, u doba globalizacije – u kojemu je na djelu snažno miješanje različitih kultura, svjetonazora i religija – čovjek treba postati građaninom svijeta, a pritom sačuvati svoj nacionalni identitet, svoju kulturu, društvenu, moralnu i duhovnu baštinu. Pritom osobito valja čuvati i razvijati hrvatski jezik te paziti na njegovu pravilnu primjenu. Odgoj i obrazovanje trebaju buditi, poticati i razvijati osobni identitet. Odlika osobnoga identiteta pretpostavlja poštivanje različitosti.“ (NOK, 2011.) Uz sve to kurikulum veže socijalnu dobrobit koja uz obrazovnu dobrobit i osobnu, emocionalnu i tjelesnu dobrobit je usmjeren na osiguravanje sveukupne dobrobiti za dijete. Nijedna od dobrobiti nije manje ili više bitna jedna na drugu se nadograđuju i nisu moguće samostalne,

zbog toga su jako složene, interaktivne, dinamične i zahtjevne. Stoga od odgojitelja se traži jako dobro razumijevanje same djece u skupini tako i djetinjstva, socijalnih odnosa, socijalizacije i načina kako to prenijeti kroz odgoj i obrazovanje djeci. Isto kao što su prava djeteta nedjeljiva i međusobno komplementarna, jer se tek njihovom cjelovitošću jamči pravilan razvoj i odrastanje djeteta tako i rad predškolskih ustanova je potpun tek onda kada djeca u njemu sazrijevaju i razvijaju se u potpunosti. (NKRPOO,2014.) Iako se kurikulumom popisuju i opisuju obrazovna, osobna, emocionalna i tjelesna dobrobit, u nastavku ovoga rada teorijski će se detaljnije razmotriti socijalna dobrobit.

2.2. Socijalna dobrobit

„Postati čovjek ljepše je nego postati kralj“ A. G. Matoš

Kako je ranije navedeno, smjernice za odgoj i obrazovanje u kontekstu vrtića propisano je temeljnim obrazovnim dokumentima pa se tako detaljno pojašnjava i socijalna dobrobit. Točnije, „svrha je poučavanja osobnoga i socijalnoga razvoja osposobiti djecu da prepoznaju i kritički procjenjuju vlastite i društvene vrijednosti kao bitne činitelje koji utječu na njihovo vlastito mišljenje i djelovanje, da razviju odgovornost za vlastito ponašanje i život, pozitivan odnos prema drugima i konstruktivno sudjeluju u društvenom životu. Odgoj i obrazovanje za osobni i socijalni razvoj omogućuje učenicima izgrađivanje komunikacijskih, organizacijskih i socijalnih vještina i sposobnosti, jačanje samopoštovanja, stjecanje vještina suradnje u međukulturnim situacijama i izgrađivanje zrelih stavova o drugima i sebi. Također im omogućuje razvoj sposobnosti potrebnih za izražavanje i zadovoljavanje njihovih vlastitih potreba i sklonosti, procjenu vlastitih sposobnosti, donošenje odluka i suradnju s drugima. Ciljevi:

- razviti samopouzdanje i sigurnost u osobne sposobnosti i identitet
- razviti organizacijske sposobnosti za donošenje odluka, postavljanje ciljeva, rješavanje problema, planiranje i vođenje
- steći vještine razvijanja dobrih odnosa s vršnjacima, razumijevanja položaja i mišljenja drugih učenikâ radi šire prihvaćenosti u društvu

- razviti suradničko učenje prihvaćajući uzajamnu komunikaciju, rješavanje problema raspravom, razgovorom i dijalogom
- razviti sposobnost uviđanja posljedica svojih i tuđih stavova i postupaka
- prihvaćati pravila suradničkih odnosa u skupini, solidarnosti, uljudnoga ponašanja, uzajamnoga pomaganja i prihvaćanja različitosti
- odgovorno izvršavati preuzete zadatke
- razviti sposobnost javnoga nastupanja i govorenja pred drugima (u skupini, razredu, skupovima i sl.).“ (NOK,2011.)

Ovi su ciljevi iznimno važni jer nas iskustvo uči da djeca stvaraju sliku o društvu sukladno dobivenoj slici o sebi. A što je još važnije način na koji se odnosimo prema djeci, djeca prenose dalje. Zato je jako bitno da djeca imaju pozitivnu sliku sami o sebi i da izgrade samopoštovanje, samopouzdanje i poznaju samovrjednovanje u jednostavnim i svakodnevnim situacijama. Socijalnu dobrobit najlakše je objasniti kroz sliku društva u kojoj je svaki pojedinac individua koja ima bitan utjecaj u društvu i važna je komponenta istog sa svim svojim različitostima. Svjesni da osuđuju oni koji nisu sposobni suosjećati govori nam koliko je empatija bitan dio za svakog pojedinca, empatija nam pomaže pri razumijevanju drugoga i lakšem shvaćanju i rješavanju konflikta. Corey Keyes (2007.) jedan od pionira na ovom području, koji predlaže teorijski model za razumijevanje i proučavanje socijalne dobrobiti, proširujući se na model psihološke dobrobiti, a socijalnu dobrobit definira kao „subjektivnu procjenu osobnih životnih okolnosti i funkcioniranja u društvu“.

Socijalna dobrobit djece u vrtiću odnosi se na njihovu sposobnost uspostavljanja i održavanja zdravih odnosa, razumijevanje društvenih normi i vrijednosti, sudjelovanje u zajednici te razvijanje vještina komunikacije i suradnje. (<https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno teme/socijalna-kompetencija-zasto-je-vazna-i-kako-se-razvija/>) Pružajući strukturirano okruženje i aktivnosti koje podržavaju socijalnu dobrobit djece uključuju razvoj socijalnih vještina potičući djecu da razvijaju socijalne vještine kao što su dijeljenje, suradnja, rješavanje konflikata, empatija i poštovanje. (NOK. 2011.) Aktivnosti se organiziraju tako da djeca imaju priliku sudjelovati u grupnim igrama, timskim zadacima i zajedničkim projektima. (NOK, 2011.) Isto tako radi se i na izgradnja odnosa kako bi djeca razvila pozitivne odnose s drugom djecom i odraslima. To se postiže kroz poticanje djece na suradnju, timski rad, razumijevanje različitosti, poticanje prijateljstva i rješavanje problema. A kako bi sve to bilo moguće potrebno je raditi na komunikaciji. Razvoj verbalne i neverbalne komunikacije u kojoj djeca uče izražavati svoje misli, osjećaje i potrebe na prikladan način te razumjeti i tumačiti

poruke drugih. Time se uključuju u zajednicu i vole biti dio nje, ne otuđuju se. Često grupe i u posjete lokalnim ustanovama u suradnju s roditeljima i obiteljima, volontiranje ili sudjelovanje u humanitarnim aktivnostima, skupljanju hrane ili nekih drugih potrepština za potrebite ili izleti na rančeve, u kino, kazalište... Za sve to je jako bitan osjećaj autonomije djeteta i njegovo pravo na donošenje odluka ili snošenje posljedica za iste.

2.3. Dramski odgoj (s trima područjima dramskog odgoja)

"Ne vjeruj svojim očima. Njihove su mogućnosti ograničene. Gledaj s pomoću razumijevanja, istraži ono što već znaš i tada ćeš shvatiti kako se leti."

Richard Bach

Drama sama po sebi je veoma složen pojam, no do danas se razvio do velikih razmjera i temelji se na tri najvažnija teorijsko-praktična polazišta, a to su: a) „Drama (dramski izraz, dramskost) univerzalna je antropološka značajka, urođena čovjeku i priznata ne samo kao vrhunska kulturno-civilizacijska činjenica nego i kao redoviti stupanj njegova psihogenetskog razvitka u ranom djetinjstvu. b) drama je tako način učenja o svijetu, ona omogućuje osmišljavanje svijeta i sebe u svijetu, pridonoseći tako snažnoj izgradnji osobnosti, njezinih psiho-socijalnih sposobnosti i vještina te moralnih vrijednosti, c) drama je također i samostalno umjetničko izražajno područje koje se, međutim, može rabiti unutar okvira ili povezano s mnogim drugim, poglavito društvenim, školskim predmetima.“ (Krušić, 2018.:224)

Dramski odgoj je pedagoški pristup koji koristi dramske tehnike i metode kako bi potaknuo kreativnost, samopouzdanje, suradnju i razumijevanje kod djece. Podijeljen je u tri dramska područja 1.) dramsko izražavanje, 2.) dramsko stvaralaštvo i 3.) dramsku kulturu (Gruić i sur. , 2018.), a može se koristiti u svrhu učenja, razvoja govora i pisanja i/ili za razvoj kreativnih misli i izražavanje svojih osjećaja te kroz igru i improvizaciju razvijati samopouzdanje, pozitivnu sliku o sebi i društvu, razvijanjem vlastitih stavova, sposobnosti i sklonosti bolje shvaća sebe pa tako i duge i odnose između ljudi.

U dramskopedagoškome radu na svim područjima koristimo se dramskim metodama i dramskim tehnikama.

Dramske metode su složeni oblici sa zadanom strukturom, a dramske tehnike su jednostavniji oblici dramskog rada. Pod dramske metode spadaju: forum kazalište, procesna drama, ogrtač stručnjaka i skupno osmišljeno kazalište ili skupno osmišljavanje predstave. Dok pod dramske tehnike spada vrući stolac, smrznute slike, improvizacija, tunel misli...(Gruić i sur. 2018.)

Postoje mnoge dramske tehnike no kako kaže Perić Kraljik (2009., 58),a u svojoj knjizi *Dramske igre za djecu predškolske dobi*, navodi tri dramske tehnike koje su se pokazale kao posebno praktične u radu s djecom:

- dogovor/razgovor djece s odgojiteljem u kojem je odgojitelj dramski narator kroz čitavo vrijeme dramske igre za djecu predškolske dobi je jako funkcionalna, djeca vole čuti i ponavljati za svojim odgojiteljem,
- pantomima, u kojoj misli i osjećaji pokreću tijelo, a tišina ga na to potiče, djeci je jako zanimljiva, prirodna i duhovita
- suptilno uvođenje u fantaziju, zatvaramo oči i aktivnim pripovijedanjem budi igru, u kojoj je i sam, te budi sve vrste asocijativnog doživljaja. Budi asocijacije pitanjima, a povratkom u stvarnost (otvaranjem očiju) djeca interpretiraju vlastiti doživljaj u odnosu na „ja“, „ti“ i „mi“.

Koristeći se dramskim tehnikama, do tada nesputanu i slobodnu dječju igru stavljamo u određene značenjske okvire, dajući joj veću slobodu i mogućnost razvijanja određenog područja koje kao odgojitelji odredimo. Dramski odgoj sam po sebi jedan je od pristupa koji pristupa djetetu cjelovito, kako fizički, psihički, intelektualno tako i socijalno. (Furman,2000.) Dramski odgoj daje potpunu slobodu djetetu da bude ono što jest i da kroz sigurnost i sve mogućnosti se razvije u bitan dio društva i da svjesno sudjeluje u njemu, da konflikte rješava na prihvatljiv način, da djeluje unutar normi no ne i da sebe ukalupljuje u iste.

Dok dramskim aktivnostima djeca ulaze u svijet mašte i postaju dio njega, u njemu oživljavaju likove i situacije u kojima igraju situacije koje su već prije vidjela i doživjela ili koje su im nejasne kako bi ih razriješila. Iako je svijet izmišljen on je za djecu jako stvaran i pozitivno utječe na stvarni svijet jer u zamišljenom jako dobro mogu kroz igru i slobodu rješavati konfliktne situacije. Kroz zamišljeni svijet djeca dolaze do scenskog stvaralaštva koji je i sami cilj dramskog odgoja. (Kunić, 1990.)

To je ono što dramski odgoj donosi, sliku prošlosti kako bi učili o sadašnjosti, u kojoj proučavamo sebe i okolinu u kojoj živimo kako bismo mogli osigurati si lijepu i sigurnu budućnost kako sebi tako i ostalim pojedincima društva. (Krušić, 2018.) Iako igranje predstave ili procesne drame nije stvarna nego fikcijska je stvarno, živo i proživljeno iskustvo. Kroz dramske aktivnosti dijete svijet doživljava u potpunosti drugačije, jer nije isto kada mama prenosi obavijesti o vremenskoj prognozi i kada Winnie the Pooh s tobom oblači čizmice i izlazi na kišu, djeca su u svijetu mašte svoj na svome, u njemu se osjećaju sigurno i dobrodošlo, zajedničkim silama tamo mogu biti odrasli, mali, veliki i bitni, tamo mogu donositi odluke i nositi se s posljedicama, učiti o svijetu i svim njegovim brigama i sve ih strpati u ruksak i krenuti na put. Vidjeli bismo jako brzo kako dramski odgoj odgaja naše dijete tj. kako se naše dijete odgaja u njemu kako raste i sazrijeva.

Dramskim odgojem odgajamo djecu da uvijek vide širu sliku, da uoče svakog pojedinca u njoj, da nema ne bitnih likova, već da se neki više ističu. Razvijaju mogućnost ostajanja u trenutku iako smo daleko izvan trenutka u svijetu mašte. Djeca nakon dva puta što ponovite scenu će rado zapaziti kako nedostaje vaza koja je stajala na stolu, zapažaju i uživaju u tome. Time razvijamo koncentraciju i uključenost s čim možete povezati i rad s djecom s posebnim potrebama koja imaju poteškoću sudjelovanja i praćenja ili djece koja imaju poteškoću prepoznavanja emocije sad lakše uočavaju i zaključuju pa i sami lakše prenose i objašnjavaju vlastite emocije, konflikte i daju im određenu važnost.

Svime što smo nabrojili pokazujemo i povezanost drame s usredotočenom svjesnošću (mindfulness) koji donosi razboritost i mogućnost donošenja odluka, odvajanja bitnog od nebitnog i odvajanja svojih misli od onoga što je loše i mogućnost valoriziranja istih kao takvih. Kada to možemo ili budemo mogli učiniti za sebe i ne osuditi sebe ili lika u predstavi zbog onoga što je učinio već samo djelo koje je napravio onda sazrijevamo kao osobe i rastemo kao ljudi koji su dio društva i koji su važni ne bitno koliko bili „sporedni“ ili „glavni“ likovi uočavamo jednaku vrijednost čovjeka kao takvog.

Preko igre do predstave iz svijeta stvarnosti u svijet mašte vidjeli smo da može svašta, a sada i da na takav način uključujemo djecu i mlade u sadašnji trenutak koji tako lako nestaje i to baš danas kad rijetko kada imamo priliku doživjeti trenutak u kojem jesmo zbog onoga koji je na ekranu.

2.4. Procesna drama

Procesna je drama, kao što sam već napomenula, dramskopedagoška metoda. Štoviše, možemo ju „smatrati složenom dramskopedagoškom metodom ili štoviše žanrom koji se za svoju izvedbu koristi svim raspoloživim dramskopedagoškim postupcima i tehnikama. Procesna drama nema za osnovni cilj zgotovljavanje kazališne predstave i njezino izvođenje pred publikom, već se prije svega ostvaruje i postoji kao proces skupnoga rada čije etape predstavljaju jednokratne i neponovljive aktivnosti u tijeku dramske obrade nekakvoga ljudskog sadržaja. Procesna drama nije namijenjena gledateljima, već sudjelovanju i učenju svih članova neke skupine procesom dramskoga rada u kojemu su intelektualna spoznaja, emocionalni doživljaj i estetsko iskustvo međusobno povezani. Kao i ostale dramske metode, temelji se na fikcionalnome preuzimanju uloga i improvizaciji pri čemu su „nastajanje, igranje, doživljavanje i promišljanje dramskog svijeta i događaja u njemu u potpunoj međuovisnosti i zbivaju se praktički istodobno”(Gruić, 2002.)“

Iako procesna drama daje cjeloviti pristup djetetovom razvoju, sazrijevanju i odrastanju meni je najzanimljivija činjenica da sama procesna drama pa i tako samo dramsko izražavanje za svoj osnovni cilj nema stvaranje i formaciju profesionalnih glumaca ili redatelja, scenarista itd. već za cilj uzima cjeloviti pristup odgoju djece i mladih.(Čagalj, 2011.)

Temeljna je da je ona drama u nastajanju (Gruić, 2002). u kojoj igranjem, doživljavanjem i promišljanjem dramskog svijeta i događaja u njemu, proživljavajući sve istovremeno, uistinu potiče mlade i sve sudionike da se uključe u sadašnji trenutak i to na način da u događaju svjesno sudjeluju i mogu utjecati na ishod, svjesni svog iskustva. (Gruić, 2002.)

A u suglasju s ciljem i procesom koji izgrađuje i daje smisao konkretnoj procesnoj drami, slažu se elementi radnje i konteksta u kojem se ta radnja događa. Te je pak elemente moguće razložiti na nekoliko točaka koje u planiranju mogu bit korisne:

- mjesto i vrijeme radnje,
- uloga ili uloge za sudionike,
- uloga ili uloge za voditelja,
- motiv koji pokreće radnju.

Te četiri točke Gruić (2002.) naziva elementima priče.

Procesna drama pomiče osnovne dječje igre na višu razinu u kojoj sva djeca zajedno ulaze u svijet mašte, zaigrani i slobodni, njihova do tada poznata soba postaje „začarana šuma“, „livada cvijeća“, „špilja mame medvjedice“, „paukov stan“ i/ili mnoge druge mogućnosti jasne samo malim kreativnim glavicama. U većini slučajeva djeca u grupnim ulogama npr. mali čarobnjaci, istraživači, patuljci, pauci, veterinari, djeca pobjegla iz vrtića itd. ulaze u izmaštani prostor kroz koji ih navodi voditelj koji je u početku odgojitelj, kasnije kroz razvoj dramskih sposobnosti i sa što većim radom na dramskim tehnikama moguće je da i djeca koja pokažu zanimanje preuzmu ulogu voditelja ili dobiju ulogu predvoditelja grupe čime dolazimo do izdvajanja pojedinca i grupnih uloga. Naime s vremenom i uzastopnim radom djeca osjećaju sve veću slobodu u dramskim izvođenjima, ovisi o pojedincima, no i u grupnim ulogama daje se primijetiti kako pojedina djeca iskaču iz grupnih uloga. Međutim iz grupnih uloga prelazimo na individualne, tako i iz grupnih i zajedničkih rješavanja konfliktnih situacija dolazimo na pojedinačna rješavanja istih u kojima djeca u ulogama igraju sebi bliske likove ili i same sebe. Kasnije je već moguće, kada djeca osjete slobodu i sigurnost unutar zidova sobe, koji nestanu kada se uključimo u procesnu dramu, da djeca igraju i sebi neobične likove, likove koje smatraju lošim, likove koje smatraju dosadnim ili čak nebitnima u pričama, koje su im tada već dobro poznate.

Dramskim igrama poput vrućeg stolca, ogledala, voćne salate, novinara itd. djeca dolaze do skroz drugih slika i perspektiva bajke koje od ranije dobro poznaju. Tada likovi koji su im bili dragi mijenjaju svoj lik i nemaju više samo jako izražene dobre strane ili samo jako izražene loše strane, svi od njih postaju ljudi, postaju dio sobe u vrtiću u kojoj se nalazimo i ti i ja i Superman i svi smo mi jednaki, a tako jedinstveni.

Gradeći takvu sliku djeteta o samome sebi, gradeći njegovo samopouzdanje i samopoštovanje, gradimo i njegovu sliku o drugim sudionicima u društvu. Razvijajući empatiju, shvaćanje i prihvaćanje procesna drama gradi društvo idealnije od onoga koje vidimo i gradi ga na najiskrenijim motivima, a to su jednakost za svakog pojedinca sa svim njegovim manama i vrlinama.

3. PROCESNA DRAMA I SOCIJALNA DOBROBIT – PRIKAZ RADIONICA

„Istina i ljubav su srcu isto što i izgladnjelom čovjeku hljeb. Bez njih bi srce okorjelo i život bi bio ubog i tužan. Ne bi bio ljudski...“

František Pavliček

Djeci je bitno sve što dožive jer sve doživljavaju sa srcem, sve što vide, opipaju, osjete, okuse, namirišu ili čuju zato je bitno da sve prema njima bude iskreno, puno ljubavi i dobrih namjera. Jer djeca očekuju vatromete u ljubavi, potrese u ljutnji i hladnoću sjevernog pola u tuzi. Sve doživljavaju jako i zato su željni svega velikoga, žele sve vidjeti i svemu pristupiti i sve dotaknuti.

A to sve mogu uz malo mašte, par plahta i velika drvena zmajeva vrata...

Danas društvene interakcije i rješavanje problema pripisujemo emocionalnoj inteligenciji i nekako to isključivo povezujemo sa odraslom dobi ili se tada susrećemo s činjenicom kako mnogi odrasli nemaju tu vrlinu. Za razliku od djece za nas odrasle jako malo toga donose potresi, vatrometi i hladnoća, pokazujemo im da kad odrastu mnogo toga nestaje, a nestaje li onda i dobrota?

Razvijanjem društvenih interakcija kroz dramatizaciju i igru djeca još u predškolskoj dobi rješavaju probleme na zabavan i kreativan način, razumijevaju već u ranoj dobi da je dobrota i blagi pogled ključ za bolji svijet. Stvarajući oko sebe ugodnu okolinu i uključujući se u razne „drame“ ona razvijaju socijalne vještine stavljajući se „u tuđe cipele“ samim time teže osuđuju, a lakše razumiju i prihvaćaju razlike. (Čagalj,2011.)

Dramskopedagoški rad je bogat različitim likovima, karakterima i izgrađuje odnos dijete-dijete, dijete-odgojitelj, dijete-prijatelj točnije odnos prema sebi i odnos prema svijetu. Zato je jako potrebno u skupini koja ima poteškoća sa povezivanjem, pa čak i u grupama koje nemaju nikakvih problema sa povezivanjem ili međusobnim odnosima dodjeljivati ovakve zajedničke zadatke u kojima razvijaju komunikaciju, šire vokabular, razvijaju maštu i kreativnost, dovitljivost i duhovitost, poboljšaju međusobne odnose ne samo u skupini nego i u obitelji i drugim odnosima jer prvotno sazrijevaju kao cjelovite osobe. Uče slušati, verbalizirati konflikt i emocije, postaviti se u situaciji i razumjeti drugoga te riješiti konflikte na pozitivan način.

Dodjeljivanje uloga djeci suprotnih karaktera kao iz primjera koji daje Z. Ladika (1970.) u svojoj knjizi *Dijete i scenska umjetnost*, da djetetu koje pokazuje egocentrične crte karaktera treba dodijeliti ulogu plemenitog djeteta koje se žrtvuje za druge, za domovinu, za plemeniti zadatak. Sve iz razloga kako bi lakše shvatilo druge i kako bi stvorilo empatiju i kako bi mu to postalo prirodnije ponašanje vrijedno pohvale. Jer kao i svima, djeci je potrebna povratna informacija njima bliskih osoba i u svaku situaciju unose sebe i svoje roditelje, braću i sestre i uspoređuje njihove međusobne odnose i lakše kroz zabavu upoznaje sebe i osjeća veću slobodu izraziti se baš onako kako želi, a ne onako kako neko očekuje i tada može jedino dobiti iskrenu povratnu informaciju na vlastite akcije i reakcije. Tko gradeći likove grade i sebe kao osobe, djeluje holistički na dijete, što je danas cilj odgoja i pristup odgoju.

U prilogu (4) su prikazi modela od četiri radionice osmišljene s ciljem razvijanja socijalne dobrobiti kod djece. Radionice su sastavljene tako što sam za ciljeve definirala razvoj empatije, osjećaj zajedništva, rješavanje konfliktnih situacija i samopouzdanje. U prvoj radionici počinjemo s ciljem osvještavanja dijela vlastita identiteta i samopouzdanja. Potom u drugoj radionici za cilj postavljamo timski rad. Zatim u treću radionicu ulazimo s ciljem osvještavanja uloga kako nas samih tako i onih oko nas te razumijevanje odnosa među ulogama (prvenstveno obiteljskim). I u zadnjoj radionici za cilj je postavljen konflikt u kojem osmišljavamo razna rješenja i načine mirnog rješavanja konflikta.

Prvom radionicom se osvrćemo na vlastita osjetila i prikazivanje istih te pravilnog slušanja i razumijevanja kako vlastitih tako i tuđih izraza lica i viđenje različitih perspektiva. Isto tako slušanjem uputa u svim dijelovima djeca se osvrću jedni na druge, promatraju druge i trebaju biti jako pažljiva kako bismo zajedno uspjeli izvesti igru kiše ili kako bismo svi dobro čuli priču.

Ovdje razvijamo vlastita osjetila i način izražavanja istih te shvaćamo kako ne vidimo svi jednako sve i kako za neke „mekana“ trava na dnu oceana predstavlja jezu i gađenje.

Kako bih naglasila razliku kod tih stvari biram dvoje djece iz skupine koji su imali potpuno različite reakcije na isti podražaj kako bih bila sigurna da je cijela skupina vidjela i kako bismo kasnije mogli pričati o tome i lakše objasniti različitost svake osobe.

Djeca kroz ovu radionicu uče prihvaćati različitosti, ali i sebe i vlastite stavove jer pokazujemo da prihvaćamo vlastite osjećaje, stavove, misli i doživljaje pa tako i tuđe. Na ovako jednostavnim primjerima poput morske trave, okus brokule ili pizze sva djeca znaju točan osjet o kojem pričamo i razumiju da ne vole svi morsku travu i da ne vole svi brokulu ili pizzu, no ovako su svjesniji različitosti i raznih perspektiva jedne obične stvari jer im je bliska.

Kasnije kroz razvoj razumijevanja učimo o empatiji, a tako dolazimo do lakših i jednostavnijih rješavanja konflikta i poštovanja kako drugih tako i samih sebe. Razvijamo njihovu svijest o svijetu oko njih i tako njih sami kroz osjetila, pokazivanjem emocija i doživljaja lakše razumijevamo perspektive drugih i razvijamo socijalne vještine kod djece.

U drugoj radionici nam je u cilju razvijanje timskog rada. Djeca zajedno pomažu Djedu Božićnjaku, zajedno pišu pjesmu, slušaju ostalu djecu i cijene njihove ideje. Za večerom svi imaju jednaku važnost svako dijete ima priliku pričati s Djedom Božićnjakom i ispričati vlastiti doživljaj Božića, pisanja pjesme, vilenjaka i postaviti pitanja.

Dok samo pisanje pjesme razvija kreativnost i maštu te potiče jezični razvoj i emocionalnu i osobnu povezanost s napisanim. Samo pokazuje istinitost izrečenog i koliko je bitno da se ono što govorimo slaže s onim kako se osjećamo. Jer želimo da djeca prikažu ono kako se osjećaju i što misle o zadanoj temi. Time uče uvažavati tuđe ideje i emocije i izražavati vlastite, pozitivnom povratnom informacijom dajemo im do znanja da su bitne sve emocije i svaki doživljaj i da je svaka ideja jednako dobra.

Iako naglasak je na timskom radu i poštivanja drugih dok govore, razvijanje strpljenja i čekanja na svoj red. Djeca žele doći do izražaja svatko ponaosob, a to kroz pisanje zajedničke pjesme koja je dio svakog djeteta osjećaju ponos, radimo na izgradnji pozitivne osobne slike i dobar osjećaj zbog postizanja zajedničkog cilja.

Razvijajući pozitivnu sliku o samima sebi djeci djeca lakše i bolje prihvaćaju druge sa svim različitostima i lakše se povezuju i razumiju druge. U radionici djeca pomažu Djedu Mrazu i doprinose svojim idejama kako bi spasili Božić, a empatiju osvještavaju u trenucima kada su spremni utrošiti svoje vrijeme kako bi sva djeca imala poklone ne samo oni. Osjećaji važnosti i pripadanja su naglašeni kao važniji od darova.

Razvoj socijalnih vještina kroz procesnu dramu uključuje suradnju i interakciju između sudionika. Kroz igru uloga i grupne aktivnosti, djeca uče kako bolje komunicirati, razumjeti tuđe perspektive, rješavati konflikte i razvijati empatiju prema drugima.

Društvo bez empatije ne postiže kompromis i dobrobit za svakoga, niti ima razumijevanja za sve. Stoga razvijajući svjesnost svoje uloge u društvu, prihvaćanje kako svojih tako i tuđih ideja i prijedloga prihvaćamo sebe i druge onakvima kakvi jesmo. Razvijamo empatiju kada situacije koje su nam nove i neprijatne stavimo u drugi plan, a zajedničku dobrobit u prvi.

Zatim u posljednje dvije radionice nadograđujemo prve dvije i ciljeve, samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi koje razvijmo kroz društvo i interakciju s drugima koji nas prihvaćaju ili ne, a kada dođe do konfliktne situacije u kojoj svatko brani svoj stav učimo kako se zauzeti za sebe, a i dalje poštivati drugoga. Izražavanjem emocija u četvrtoj radionici, umjesto da Hlapić štiti djeci suptilno dajem priliku da se suprotstave kada kažem da stvore dijalog iz prikaza u kojima nema dijaloga. A kako tada dolazi do konflikta jako je važno da im imaju siguran prostor za izražavanje različitih emocija i osjećaja. To može biti posebno korisno za djecu koji se bore s emocionalnim izazovima ili stresom, jer im omogućuje da istraže svoje osjećaje i pronađu načine kako ih bolje razumjeti i izražavati. Osim razumijevanja samih sebe jako je bitno staviti se u tuđe cipele i sagledavati različite perspektive i bolje razumijevanje, što dakako doprinosi socijalnoj dobrobiti kako djece tako i društva općenito.

Radionice su osmišljene kako bi privukle i zainteresirale djecu da sudjeluju i kako bi se djeca osjećala slobodno u ulogama i/ili u vlastitoj koži. Time poboljšavamo međusobne odnose, kroz suradnju u procesnoj drami, ljudi mogu razviti dublje međusobne odnose i stvoriti osjećaj zajedništva. Ovo može biti posebno korisno u grupama gdje se djeca međusobno ne poznaju dobro ili u situacijama gdje su odnosi napeti. I u tom slučaju procesna drama može poslužiti kao alat za rješavanje konflikata i izgradnju mira. Kroz simulaciju konfliktnih situacija i razmatranje različitih perspektiva, sudionici mogu razvijati strategije za konstruktivno rješavanje problema. Uključujem teme koje potiču razmišljanje o društvenim pitanjima i izazovima. Sudionici mogu razvijati veću svijest o problemima poput diskriminacije, siromaštva, ekologije i drugih važnih pitanja. A sve to na izuzetno zabavan način i aktivnosti koje stvaraju pozitivnu atmosferu i doprinose općem osjećaju sreće i zabave u grupi.

Model procesnih drama za poticanje dobrobiti osmišljen je poštujući metodička načela zornosti i postupnosti. Djecu se polako uvodi u fiktivni svijet na njima bliskim primjerima, omogućuje im se usvajanje dramskih tehnika kojima se služim u osmišljavanju koncepta zasebne procesne drame i cjelovitoga modela. Osim toga, djecu se potiče na suradničko učenje i razvijanje kritičkoga mišljenja.

Radionice se sastoje od tri dijela: 1.) uvodnog dijela, 2.) središnjega dijela i 3.) završnoga dijela (usp. Breber i sur. 2020). U uvodnom dijelu djecu senzibiliziramo za dramskopedagoški rad i motiviramo ih za sudjelovanje. Aktivnosti iz ove etape povezane su s aktivnostima iz ostalih etapa. Nakon toga u središnjem dijelu bavimo se definiranim ciljem i gradimo fiktivni svijet u kojem djeca isprobavaju svoja rješenja. U završnoj fazi izlazimo iz fiktivnoga svijeta i razgovaramo o tome kako određene situacije utječu na nas u stvarnome svijetu.

U konačnici, procesna drama može biti snažan alat za promicanje socijalne dobrobiti pojedinaca i zajednica, potičući pozitivne promjene u međuljudskim odnosima, razumijevanju i empatiji te pružajući siguran prostor za izražavanje i istraživanje različitih aspekata ljudskih iskustava.

5. ZAKLJUČAK

„Vaša djeca nisu vaša djeca. Ona su sinovi i kćeri čežnje života koji žudi za sobom... Možete im dati svoju ljubav, ali ne i svoje misli. Jer, ona imaju vlastite misli. Možete okućiti njihova tijela, ali ne njihove duše. Jer, njihove duše borave u kući od sutra, koju vi ne možete posjetiti čak ni u svojim snovima.“

Kahlil Gibran

U zaključku, možemo sa sigurnošću tvrditi da procesna drama ima iznimno pozitivan utjecaj na socijalni razvoj djece predškolske dobi. Kroz sudjelovanje u procesnoj drami, djeca imaju priliku razvijati socijalne vještine, empatiju, suradnju i samopouzdanje. Procesna drama pruža siguran prostor za eksperimentiranje, učenje i rast dječje socijalne svijesti. Kroz igru uloga i interakciju s drugima, djeca uče kako se postavljati u različite socijalne uloge, izražavati svoje misli i osjećaje te razumjeti perspektive drugih. Oni razvijaju komunikacijske vještine, uče slušati i razumjeti druge te komunicirati svoje želje i potrebe na pozitivan način. Procesna drama također potiče empatiju i razumijevanje drugih, jer djeca se stavljaju u cipele drugih ljudi, razumijući njihove emocije, potrebe i perspektive. Suradnja i timski rad su također ključni aspekti procesne drame. Kroz grupne aktivnosti, djeca uče surađivati s drugima, dijeliti ideje, rješavati probleme i postizati zajedničke ciljeve. Oni razvijaju sposobnost slušanja i prihvaćanja tuđih ideja, fleksibilnost u prilagođavanju i kompromisima te uvažavanje i podršku drugim članovima grupe. Suradnja u procesnoj drami potiče osjećaj pripadanja i zajedništva među djecom. Također, procesna drama pruža djetetu prostor za istraživanje socijalnih normi, vrijednosti i uloga u društvu. Kroz igru uloga, djeca se suočavaju s različitim situacijama i temama koje odražavaju stvarni svijet. Oni razvijaju razumijevanje društvenih uloga, normi i očekivanja te razmišljaju o moralnim dilemama i društvenoj pravdi. Sveukupno, procesna drama pruža djetetu siguran prostor za rast, učenje i razvoj socijalnih vještina. Utjecaj procesne drame na socijalni razvoj djece predškolske dobi je značajan, potičući razvoj socijalne interakcije, empatije, suradnje i samopouzdanja. Integracija procesne drame u pedagoški pristup predškolskog odgoja može imati duboki i pozitivan utjecaj na dječji socijalni razvoj, stvarajući temelje za njihov budući uspjeh u društvu. Stoga, procesna drama zaslužuje priznanje i implementaciju u obrazovne programe kako bi se osigurala socijalna dobrobit djece predškolske dobi.

6. LITERATURA

1. Bajke.hr, *Crvenkapica*, <https://www.bajke.hr/crvenkapica-grimm/> (posjećeno 26.lipnja 2023.)
2. Bajke.hr, *Mala sirena*, <https://www.bajke.hr/mala-sirena-hans-christian-andersen/> (posjećeno 26.lipnja 2023.)
3. Breber, K., Nemeč I., Rimac Jurinović, M., Škuflić-Horvat, I. (2020). *Igrom do (spo)razumijevanja.*, Zagreb
4. Čagalj, Zvezdana (2011.) *Dramsko-scenski program u vrtiću, Mirisi djetinjstva : zbornik radova znanstveno-stručnog skupa / Dani predškolskog odgoja Splitsko-dalmatinske županije*, Ured za prosvjetu, kulturu, informacije, šport i tehničku kulturu
6. Dječji vrtić Zrno, *Opasnosti i dobrobiti suvremenih tehnologija u razvoju i odgoju djece*, <https://vrtic-zrno.zagreb.hr/default.aspx?id=247> (posjećeno 3.srpnja 2023.)
7. *Enciklopedija*, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49982> (posjećeno, 23.lipnja 2023.)
8. Fileš, Gordana i sur. (2008.) *Zamisli, doživi, izrazi!*, *Dramske metode u nastavi hrvatskog jezika*, Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj.
9. Furman, Lou (2000.), In support of drama in early childhood education, again <file:///C:/Users/canyo/Downloads/BF02694231.pdf> (posjećeno 3.srpnja 2023.)
10. Gruić, Iva (2002.) *Prolaz u zamišljeni svijet*, *Procesna drama ili drama u nastajanju*, Zagreb: Golden Marketing.
11. Gruić, Iva; Vignjević, Jelena; Rimac Jurinović, Maša, (2018.) *Kazališna/dramska umjetnost u odgojno-obrazovnom procesu: prijedlog klasifikacije i pojmovnika*, *Višejezičnost i višekulturalnost kao izazov u obrazovanju danas i sutra*, Zagreb.
12. https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/PrezentacijeWebinara/Prezentacije-1-2020/Prezentacije-21-do-28-1-2020//23_1_13h.pdf (posjećeno 3.srpnja 2023.)
13. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf> (posjećeno 3.srpnja 2023.)
14. Jugoslavenski festival djeteta (1990.), *Dijete i dramske umjetnosti*, Šibenik
15. Jukić Lušić, Ivanka; *Prevenција neprihvatljivih oblika ponašanja u predškolskoj dobi*, <https://vrtic-leptir.zagreb.hr/default.aspx?id=106> (posjećeno 3.srpnja 2023.)

16. Keyes, CL.; (2007.) *Promoting and protecting mental health as flourishing: a complementary strategy for improving national mental health. Am Psychol.*
17. Krušić, Vlado (2018.) *Dramski odgoj- svjetski pokret, Kazalište i pedagogija : ideje, koncepti i shvaćanja odgojnih funkcija kazališnog/dramskog medija u hrvatskoj kulturi i pedagogiji 19. i 20. stoljeća do završetka Drugoga svjetskog rata, Zagreb.*
18. Kunić, I. (1990). *Kultura dječjeg govornog i scenskog stvaralaštva : iz prakse za praksu.* Zagreb: Školska knjiga.
19. Kurešić, Klara; *Dramsko stvaralaštvo u radu s djecom predškolske dobi,* <https://repositorij.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A3484/datastream/PDF/view> (posjećeno 21.6.2023.)
20. Labaš, D. (2011). *Djeca u svijetu interneta: zatočenici virtualnog svijeta,* Zagreb: Matica hrvatska.
21. Ladika, Zvezdana (1970.) *Dijete i scenska umjetnost,* Zagreb: Školska knjiga.
22. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, (2014.)
23. Nacionalni okvirni kurikulum (2011.)
24. *Odgoj za građanstvo, odgoj za život,* Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj i obrazovanje s primjerima dobre prakse, Hrvatski centar za dramski odgoj http://www.hcdo.hr/wp-content/uploads/downloads/2017/03/P91557_Odgoj_za_građanstvo.pdf (posjećeno 26. lipnja 2023)
25. Perić Kraljik, M., *Dramske igre za djecu predškolske dobi,* Osijek: Hrvatsko narodno kazalište.
26. Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba; *Socijalna kompetencija djeteta: zašto je važna i kako ju razvijati?,* <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno teme/socijalna-kompetencija-zasto-je-vazna-i-kako-se-razvija/> (posjećeno, 23. lipnja 2023.)
27. Škufilić-Horvat, Ines (1996.) *Dramski odgoj djece u Hrvatskoj danas,* Zagreb: Zagrebačko kazalište mladih.
28. Vasta, R., Haith, M. M., Miller, S. A. (2004). *Dječja psihologija: moderna znanost.* Jastrebarsko: Naklada Slap.

7. PRILOZI

PRILOG A

ARTIKULACIJA PRVE RADIONICE

UZRAST: predškolska skupina

CILJ(EVI) RADIONICE: 1. Razviti kompetencije za razumijevanje identiteta i samopoštovanja. 2. Razviti osjećaj za svoj identitet i identitet drugih. 3. Osvijestiti da pripadamo različitim skupinama u isto vrijeme te da se pripadnost skupinama mijenja tijekom vremena. 4. O snažiti samopoštovanje.

KORIŠTENE DRAMSKE TEHNIKE: Vođena imaginacija, naracija, smrznute slike, voditelj u ulozi, rad u malim skupini, vođena improvizacija, unaprijed pripremljena improvizacija

ETAPA 1 (Motivacija i zagrijavanje)

Ljetna kiša

Cilj: poticanje na osjećaja zajedništva i aktivnog slušanja drugih sudionika

Uputa:

Sjednimo sada svi u krug, ponavljati ćemo sljedeća četiri zvuka (pokazujem trljanje ruku, pucketanje prstima, lupkanje po koljenima i udaranje rukama o pod, jer sjedimo inače može i nogama).

Započinjem ja, a onda prva osoba meni s desna (pokažem koja strana) ponavlja za mnom, tek kada čujete zvuk koji proizvodi prijatelj kraj vas mijenjate zvuk u onaj koji ste čuli. Stoga je potrebna tišina kako bismo što bolje čuli kišu.

ETAPA 2 (Središnji dio)

VOĐENA IMAGINACIJA

NARACIJA: Čujete li to? Brzo, brzo sjednimo u krug zatvorimo oči i tiho da čujemo tko to ili što to zvoni...Djeca zamišljaju, a odgojiteljica izražajno i sugestivno govori sljedeći tekst:

„Čuje se zvuk školjke dok kralj oceana doziva svoje podanike, daleko u oceanu voda je plava poput latica najljepšeg cvijeta i bistra poput najčišćeg stakla, ali je vrlo duboka. Spušta se dublje nego što može bilo koje sidro i mnogi stupovi bi se morali slagati jedan na drugi da bi se doseglo

dno površine mora. Tamo dolje žive morska bića. Nemojte pretpostaviti da se na dnu mora nalazi samo bijeli pijesak. A ne! Tamo dolje rastu najdivnija stabla i cvijeće s tako savitljivim stabljikama i lišćem da ih i najmanje komešanje u vodi tjera da se kreću kao da su živi. Sve vrste riba, velike i male, plivaju među granama, baš kao što ptice lete kroz drveće na površini. S najdubljeg mjesta u oceanu uzdiže se palača morskog kralja. Zidovi su joj napravljeni od koralja, a visoki šiljasti prozori od najčišćeg jantara, dok se krov od školjki otvara i zatvara s plimom. Zaista je prekrasan prizor za vidjeti, jer svaka školjka sadrži blistave bisere, od kojih bi svaki bio ponos kraljičine krune.“ (<https://www.bajke.hr/mala-sirena-hans-christian-andersen/>)

RAZGOVOR: Što ste vidjeli?; Tko ste bili?; Što ste radili?

SMRZNUTE SLIKE- Dijelim djecu u skupine i uz pomoć smrznutih slika prikazuju mi kako izgleda svijet koji sam im opisala

VODITELJICA U ULOZI (sirene): *Dragi stanovnici morskog svijeta, dobila sam jednu strašnu poruku... Zanima li vas što u njoj piše? Mislim, jako je strašna... Sigurno vas zanima?...* Voditeljica čita poruku u kojoj piše da je strašna morska vještica zarobila sireninog prijatelja, ribicu Alojza, Voditeljica u ulozi sirene traži pomoć.

RAD U SKUPINI- djeca u skupinama osmišljavaju na koji će način osloboditi Alojza. Zajednički odabiru rješenje za koje misle da može osloboditi Alojza.

VOĐENA IMPROVIZACIJA: Odgojiteljica u ulozi vodi skupinu prema mjestu gdje živi morska vještica. Na tom putu djeca prate voditeljicu, slušaju što im govori (npr. Pazi koraljni greben!) i mimski izbjegavaju opasnost na putu. Nakon. Nekog vremena stižu pred špilju strašne i opasne morske vještice.

VODITELJICA U ULOZI (druga odgojiteljica ili prva, samo nekim znakom naznačava da je sada u drugoj ulozi) izlazi pred svoju špilju, svađa se i tjera djeca. Na kraju ih pita zašto su došli.

IMPROVIZACIJA: Djeca improviziraju svoje ranije dogovoreno rješenje.

VODITELJICA U ULOZI / RAD U MALIM SKUPINAMA: Međutim, vještica ne pristaje. Voditeljica u ulozi vještice od njih traži da smisle u skupinama: skupina A jedan ples, skupina B jednu pjesmicu i skupina C jednu gozbu sa posebnim jelima koja bi se njoj mogla svidjeti (djeca crtaju jela).

UNAPRIJED PRIPREMLJENA IMPROVIZACIJA: djeca plešu, pjevaju i iznose jela na stol. Vještica je isprva rezervirana, ali onda se opušta i počinje plesati s djecom. Pušta Alojza na slobodu. Svi su presretni.

IZLAZAK IZ ULOGE:

- 1.) Što mislite zašto se vještica ponašala tako?
- 2.) Što bi se dogodilo da smo odustali nakon što vještica nije pristala na naše rješenje?
- 3.) Zašto smo uspjeli osloboditi Alojza?

3.ETAPA (završni dio)

CRTANJE

CILJ: umirujuća aktivnost, potiče maštu i zamišljanje

EVALUACIJA

Uputa: Kome se svidjelo neka se lagano tapka po glavi, a kome ne neka se tapka po koljenima

1. Kako vam se svidjela priča?
2. Kako vam se svidio ocean?
3. Je li vas bilo strah zle vještice?
4. Je li zla vještica jako zla? Zašto?
5. Kako vam se svidjela današnja radionica?

PRILOG B

ARTIKULACIJA DRUGE RADIONICE

UZRAST: predškolska skupina

CILJ(EVI) RADIONICE: 1. Razviti kompetencije za razumijevanje važnosti kompromisa. 2. Razviti osjećaj za svoj identitet i identitet drugih. 3. Osvijestiti da pripadamo različitim skupinama u isto vrijeme te da se pripadnost skupinama mijenja tijekom vremena. 4. O snažiti osjećaj pripadnosti i važnosti.

KORIŠTENE DRAMSKE TEHNIKE: vođena imaginacija, naracija, voditelj u ulozi, sastanak, vođena improvizacija, rad u skupini, unaprijed osmišljena improvizacija

ETAPA 1 (Motivacija i zagrijavanje)

Umjetnik i glina

CILJ: poticanje kreativnosti i mašte te povezivanje skupine i stvaranje povjerenja među sudionicima

Uputa:

Sada ćemo stati u parove jedan od vas je kipar, a drugi glina. Kipari trebate od gline napraviti najljepši kip i najbolji kip koji možete, sad ću pustiti glazbu, lagano u tišini oblikujte svoje kipove, a kasnije ćete zamijeniti mjesta.

ETAPA 2 (središnji dio)

VOĐENA IMAGINACIJA

NARACIJA: Ajme, predobroooo!!! Pogledajte što nam je stiglo u poštanski sandučić, što to piše? Ne mogu vjerovati!!! Je li ovo istina?!... Djeco pa je li ovo stvarno istina!....da li vas zanima tko nam to piše? ...sigurno je, poslušajte pa nama piše Djed Božičnjak, slušajmo što kaže:

„Drage Zvezdice,

Ispričavam se što se javljam ovako kasno, no imao sam mnogo posla oko ovogodišnjih Božićnih poklona i trenutno smo zatrpani poklonima, a neki od vilenjaka su se razboljeli i sada nam nedostaje nekoliko vilenjaka. Znam da ste i vi jako uzbuđeni oko ovog Božića no molio bih vas, ako imate bar malo vremena da mi pomognete oko samo jedne stvari. Kada biste mogli osmisлити

neku božićnu pjesmicu jer nama nedostaje pjesama, vilenjaci koji su se razboljeli su krenuli pisati no nedostaje veliki dio teksta.

Kreće ovako: „Crvene kapice svuda lete ,

Treba pripremiti dar za svako dijete.

Zelene čizmice svukuda jure,

Božićno je vrijeme i vilenjaci se ne dure.

Iako vilenjaci svašta rade, ...

I nemamo dalje, molim vas pomozite mi jako sam nesretan jer nemamo pjesmicu koja pokreće moje male vilenjake.

Srdačan pozdrav,

Vaš Djed Božićnjak ho ho ho“

RAZGOVOR: Što mislite, kako je u toj tvornici? Je li stvarno teško Djedu za vrijeme Božića? Hajdemo napisati pjesmicu.

SASTANAK- Djeca sjedaju u krug i tada daju nasumično ideje kako pjesmica može zvučati, zapisujem ideje, a djeca se međusobno dogovaraju kako bi trebala pjesmivca izgledati (pjesmica je kraća i rimuje se, može se napraviti i skica na većem papiru kako bi bilo lakše zapamtiti tekst, ako djeca ne znaju čitati) (ta skica je u crtežima za svaku riječ posebno, a i crteže smo isto skupa osmislili i jedno od djece na velikom papiru prati prstom pjesmicu, a svi skupa je recitiramo)

VODITELJICA U ULOZI (Pomoćnica Djeda Božićnjaka): *„zvoni telefon, voditeljica se javlja“ Moolimmm?? Ah Vi ste Djede, naravno da ću im prenijet Vašu poruku, hvala i vidimo se... znate tko me sada zvao?? Djed Božićnjak....*

VOĐENA IMPROVIZACIJA: *... i kaže da ćemo sada lagano ući u njegovu radionicu na sjevernom polu, ali da pazimo gdje gazimo, hajdemo polako... hodajte tiho, tiho. Pazite vidite da ima svuda šljokica, perlica, ukrasnih traka za omotavanje poklona i ljepila. (mimoski preskače lokve ljepila i šljokica) Šššš moramo biti tihi, jako tihi jer nas ne smiju vidjeti vilenjaci, jer oni ne vole kada dolaze djeca u tvornicu...zato tiho budimo, ššš, (šetamo „tvornicom“ i pazimo na*

svaki korak) *ohh eno neki vilenjak* (druga odgojiteljica u ulozi vilenjaka) brzo *sakrijmo se* (legnemo na pod, dok vilenjak ne prođe, zatim nastavimo isto do ureda Djeda Božićnjaka.) Malo kasnije nas je vidio jer je voditeljica upala slučajno u ljepilo i vrisnula. I to nas je vidio glavni vilenjak, najstroži od svih koji, mrzi kada dođu djeca u tvornicu.

DRUGA VODITELJICA U ULOZI (ZLOČESTOG VILENJAKA) I RAD U SKUPINI: „*tko to tamo viče, aaaah tko ste vi tko vas je pustio u tvornicu?! Brzo idite odavde*, (pokušava otjerati djecu, no voditeljica je zalijepljena za pod i traži njihovu pomoć) *što se vraćate ostavite je, ona će dobiti kaznu za sve vi možete još pobjeći. I zato brzo izađite odavde...*(ako djeca ne bježe i pomažu odgajateljici) zli vilenjak nastavlja samo sa zadatkom kao kaznom, za sve: *što vi radite ovdje? Zašto ste dolazili?...*(djeca objašnjavaju) *ne vjerujem vam, ako je to istina otpjevajte mi pjesmicu*, (vilenjak traži da svi skupa osmisle i ples inače ih neće pustiti), a ako krenu bježati potiče ih voditeljica da joj pomognu „*molim vas pomozite mi, pa neće te me valjda ostaviti zlom vilenjaku, tko će odneti pjesmu Djedu Božićnjku?*“ A zli vilenjak kaže: „*naravno da joj nećete pomoći kad ste vi ionako zločesti i ne pomažete nikome*“, tada ih voditeljica brani i kaže: „*kako ne? Djeco pokažite mu pjesmu koju smo spremili kako bismo pomogli Djedu Božićnjaku*“ (vilenjaku nije dovoljna samo pjesma želi da osmisle i ples) Nakon toga mogu spasiti voditeljicu, ali moraju je sami izvući iz ljepila (i to je moguće samo kada se svi zajedno udruže i izvuku je iz ljepila.)

UNAPRIJED PRIPREMLJENA IMPROVIZACIJA: Djeca izvode pjesmu i ples kako bi ih vilenjak pusti do Djeda Božićnjaka. Vilenjak je isprva ljut, ali kasnije u se pjesma svidjela i popustio je.

IZLAZAK IZ ULOGE:

- 1.) Što mislite zašto se vilenjak ponašao tako?
- 2.) Što bi se dogodilo da ste me ostavili i pobjegli?
- 3.) Zašto ste me uspjeli osloboditi?

ETAPA 3 (završni dio)

Pisanje/crtanje pisma

CILJ: umirujuća aktivnost, potiče maštu i razmišljanje

Uputa: sada nacrtajte ili napišite što biste vi voljeli dobiti za Božić.

EVALUACIJA

Kome se svidjelo neka skoči, a kome ne neka čučne

1. Kako vam se svidjela priča?
2. Kako vam se svidjela pjesmica?
3. Je li bilo teško osmisliti pjesmicu?
4. Je li bio strašan zli vilenjak?
5. Je li vam se svidjela radionica?

PRILOG C

ARTIKULACIJA TREĆE RADIONICE

UZRAST: predškolska skupna

CILJ(EVI) RADIONICE: 1. poticanje komunikacije, 2. poticanje kritičkog razmišljanja, 3. prihvaćanje grešaka svojih i tuđih, 4. razvoj empatije 5. razvoj mogućnosti sagledavanja situacije iz tuđe perspektive

KORIŠTENE DRAMSKE TEHNIKE: vođena imaginacija, naracija, voditelj u ulozi, reportaža, vođena improvizacija, rad u skupini, unaprijed osmišljena improvizacija

ETAPA 1 (motivacija i zagrijavanje)

PLETIMO MREŽU

CILJ: stvoriti veselo, razigrano i vrlo pozitivno ozračje, a ujedno potaknuti zajedništvo i suradnju.

Uputa:

Klupko vune, kada kažete svoje ime, dobacite nekome u krugu tko još nije rekao svoje ime, ali zadržite nit klupka tako da ga lagano odmotajemo i u sredini će nastati mreža. Kasnije vraćamo klupku po redu i namotajemo natrag vunu.

ETAPA 2 (središnji dio)

VOĐENA IMAGINACIJA

NARACIJA: ...jeste li ikada čuli za ovu priču? Ma sigurno niste.. jedna strAšna priča o vukovima ili dinosaurima ili o lavovima ili o slonovima... šta nam kaže ova priča? Brzoo sjednimo da čujemo šta nam kaže, zatvorimo oči i dok budem čitala oponašajte zvukove na koje vam ja dam znak da ih oponašate... (pljesnem rukama) priča ide ovako:

„Jednog dana, majka je pozvala Crvenkapicu(pljesnem rukama) i rekla joj: “Crvenkapice, uzmi ovu košaru i odnesi je svojoj baki. Baka ti je bolesna i slaba, jako kašlje (pljesnem rukama) pa ćeš joj odnijeti juhicu i topli čaj; koji neka brzo posrče (pljesnem rukama) kako se ne bi ohladio. sve sam ti spremila u košaru. Baka će pojesti slasnu juhicu (pljesnem rukama) i posrkati čaja (pljesnem rukama) i tako brže ozdraviti. ”Crvenkapica je poslušala majku i kimnula glavom.(klimamo glavom) Majka joj je dala košaru i ispratila iz kuće, a prije nego je krenula, još jednom ju je upozorila: “Dobro pazi, Crvenkapice, da nikako ne skrećeš sa šumskog puta. Ako skreneš s puta mogla bi zalutati u šumi, mogla bi pasti i razbiti bocu u kojoj je čaj, pa neće ništa ostati za tvoju bolesnu baku. Budi dobra i pozdravi baku!” Crvenkapica je pozdravila

majku (pljesnem rukama) i krenula na put, pjevušeci (pljesnem rukama).“
(<https://www.bajke.hr/crvenkapica-grimm/>)

RAZGOVOR: što mislite kako je to izgledalo tada? Kako bi to izgledalo da vas vaša mama sada pošalje u bake? Kako biste išli u bake? Da li možete sami? Kako bi to izgledalo za 100 godina? Bili ljudi išli avionima, bili Crvenkapica imala robota?

REPORTAŽA: kako bi prikazali uz kostime, predmete i pantomimu kako bi izgledao taj ulomak i takav odnos među likovima u različitim vremenima

(Odvojit ćemo se u manje skupine, svaka skupina će prikazati ovaj ulomak, za reportažu, u drugom vremenu, jedna skupina u prošlosti, jedna skupina danas, a treća skupina u budućnosti.)

Voditeljica u ulozi (reporterke): *sada kada ste mi svi ispričali kako bi to izgledalo, hajdemo zajedno prošetati šumom u kojoj se sve dogodilo, da bi ušli u šumi moramo lagano skakutati i pjevušiti, kao Crvenkapica (idemo polako skakući i pjevušeci la , la, la la la...), idemo ravno Baki, kako je Crvenkapici mama rekla da ne skreće s puta... pokušajmo....kuc, kuc ,kuc.... Bako to smo mi djeca iz vrtića, došli smo provjeriti kako ste nakon svega što se dogodilo. Hajde djeco uđimo unutra i popričajmo s Bakicom... (druga odgojiteljica ulazi u ulogu Bake) i daje im bombone priča s njima i daje upute kako se vratiti doma...sada samo pratite ponovno put nemojte skretati ima strašnih Vukova po šumi i jako su opasni...(ustajemo i krećemo natrag) tada druga odgojiteljica prelazi u ulogu djeteta koje je nestavno i vragolasto pa nagovara sve ostale da skrenu s puta)*

VODITELJICA U ULOZI (VRAGOLANA) I RAD U SKUPINAMA: *..ekipoo znate što sam čuo? Da iza onih stabala rastu najljepše jagode i idu potoci čokolade, samo trebamo doći malo iza onih stabala.. i moramo bit pažljivi ima bodljica po podu, ali jagode su prvoklasne, naaajbolje na svijetu, ... (djecu nagovara jedna voditeljica da idu pravi putem druga da skrenu s puta, sve dok ne upali objema i skupina se podjeli u dvije manje skupine) (druga skupina ih nagovara da slušaju Baku ipak Baka zna gdje se nalaze Vukovi... ali bezuspješno skupine se rastavljaju).. nakon nekog vremena skupina koja je skrenula s puta upada u Vučju zamku i traže pomoć od skupine koja nije skrenula s puta, skupina im dolazi u pomoć, no vuk ih traži neki poklon ako žele da ih sve puste, no prije ih posvađa)*

DRUGA VODITELJICA U ULOZI (VUKA , VODITELJICE): (Vuk ima uši na glavi) *Znači tako vi niste htjeli slušati Baku i upali ste u zamku i sada zovete ovu dobru djecu da vas spašavaju...e pa ja vas ne bi spašavao...što niste slušali??? Je li tako dobra djeco?? Slobodno im svašta recite uopće nisu u redu (Vuk potiče konflikt, a voditeljica ih potiče da ne zaborave zašto su došli pomoći i da pomognu prijateljima kako bismo svi se vratili natrag u vrtić) (druga voditeljica je u svojoj ulozi)...dajte djeco ne dajte da vas prevari Vuk pa vi znate da smo mi svi prijatelji, oni su pogriješili što su otišli, ali ne možemo ih sada ostaviti Vuku da ih pojede i dalje su to naši prijatelji, možda jesmo ljuti na njih, ali sigurna sam da su oni htjeli donijet jagoda s čokoladom i za nas....*

VODITELJICA U ULOZI / RAD U MALIM SKUPINAMA: Međutim, vuk ne pristaje na to samo da ih oslobodi. Voditeljica u ulozi vuka od njih traži da u skupinama: skupina A napravi vijence od cvijeća, skupina B otpjeva „Sretan rođendan“ i skupina C naprave čestitku, jer je Vuku rođendan.

UNAPRIJED PRIPREMLJENA IMPROVIZACIJA: djeca pjevaju, stavljaju Vuku vijenac oko vrata i daju mu čestitku za rođendan. Vuk je prvo razočaran i zgrožen kako su djeca draga, ali ih kasnije pusti jer ne može gledati toliku ljubaznost i dobrotu.

IZLAZAK IZ ULOGE:

- 1.) Što mislite zašto se Vuk ponašao tako?
- 2.) Što bi se dogodilo da smo se posvađali sa svojim prijateljima i dopustili da zbog ljutnje odemo bez njih?
- 3.) Kako smo uspjeli naći rješenje?

ETAPA 3 (završni dio)

Oponašanje zvuka

CILJ: umirujuća aktivnost, potiče maštu i razmišljanje i ujedinjuje skupinu

Uputa: sada ćete mirno sjesti , zatvorite oči i oponašajte zvukove šume, a sada zvukove grada, zvuk livade, zvuk livade s pčelicama, čuje se u daljini pas, mali, ali samo jedan i još se čuju pčelice, livada, mačke...

EVALUACIJA

Kome se svidjelo neka zakorači naprijed iz linije, a kome ne, neka ostane na liniji(zamišljena linija)

1. Kako vam se svidjela priča?
2. Kako vam se svidjela igra reportaže?
3. Je li Baka bila draga?
4. Je li vuk bio zločest?
5. Kako vam se svidjela današnja radionica?

PRILOG D

ARTIKULACIJA ČETVRTE RADIONICE

UZRAST: predškolska skupna

CILJ(EVI) RADIONICE: 1. rješavanje konflikta uz sporazum, 2. rad na komunikaciji i verbalizaciji osjećaja i situacije, 3. prihvaćanje svojih i tuđih osjećaja

KORIŠTENE DRAMSKE TEHNIKE: vođena imaginacija, naracija, smrznute slike, voditelj u ulozi, vođena improvizacija, rad u skupini, unaprijed osmišljena improvizacija

ETAPA 1 (motivacija i zagrijavanje)

IME, EMOCIJA

CILJ: opustiti sudionike, pokrenuti maštu i osloboditi ih kako bi se osjećali sigurno i pokazati svoje različitosti

Uputa:

(stojimo u krugu) Sada ćemo redom se predstaviti samo imenom, ali uz ime svatko treba osmisliti neki pokret povezan uz emociju npr. IVA (glasno i uzbuđeno poskakivanje) i kasnije kada napravimo krug jedan po jedan nasumično prozivamo prijatelja s pokretom koji ide uz njegovo ime (kako je pokazao ranije)

ETAPA 2 (središnji dio)

VOĐENA IMAGINACIJA

NARACIJA: ...to sam to našla... pa to su neki papirići s igricama... i zadacima.. sigurno su teški... nećete to moći riješiti... ili mislite da možete?.. ma neee, preteški su vi ste još mali.. niste mali? Sigurno? Želite pokušati .. dobroo.. kaže ovdje svaki papirić za jednu skupinu.. ajmo se odmah podijeliti, brzo brzo...(podijelim ih brojevima do pet, svakom dodijelim broj i djeca s istom brojkom idu do brojke označene unaprijed negdje u sobi.)

1. PRIZOR Bio neki mali postolarski šegrt. Zvao se Hlapić. Cijeli je dan sjedio u poderanim hlačama i crvenoj košulji na malom postolarskom stolcu koji je imao tri noge i cijeli je dan zabijao klince u čizme i šivao cipele. Cijeli je dan fućkao i pjevao kod posla. Jednog dana neki bogati gospodin naručio je kod majstora Mrkonje čizmice za svog malog sina.

2. PRIZOR Čizme su bile vrlo lijepe. Njihove sare sjajile su se kao sunce. Sam Hlapić zabijao je klince u te čizme. No kad je gospodin došao sa svojim sinom po čizme i kad ih je sin obuo, bile su one na nesreću pretijesne. Zato gospodin nije htio čizme uzeti ni platiti pa se majstor Mrkonja opravdao s njim. Gospodin uza sve to nije htio uzeti i platiti čizme.

3. PRIZOR Kad je gospodin otišao, počne majstor Mrkonja bjesnjeti i vikati na Hlapića: – Ti si, nevaljalče, to skrivio! Ti si kriv da su čizmice pretijesne! Strašno je vikao Mrkonja. Onda uhvati one čizmice i izbije Hlapića čizmicama po leđima. To je bilo odviše nepravedno jer je majstor sam krojio čizmice pa Hlapić nije bio kriv što su bile pretijesne. No kad je majstor Mrkonja bio ljut onda nije znao što je pravo, a što krivo.

4. PRIZOR Majstor Mrkonja zatim baci čizmice u kut i reče svojoj ženi: – Sutra ćeš ih u vatru baciti. Neću više da vidim tih čizama. Onda se okrene kao lav prema Hlapiću i zaprijeti mu svojom velikom šakom i gromkim glasom: – Čizme će izgorjeti, a ti ćeš mi lijenčino, još platiti za njih. To je značilo da će Hlapić dobiti još batina radi tih čizama.

5. PRIZOR Kad je Hlapić navečer toga dana išao spavati, nije on ni pjevao ni fućkao kao obično, nego je nešto razmišljao. Hlapić je spavao u kuhinji na podu kod štednjaka, imao je jednu slamnjaču i komad svijeće zataknut u jednom krumpiru, jer nije imao svijećnjaka. Legne dakle Hlapić na svoju slamnjaču ugasi svijeću i počne razmišljati. Mislio je Hlapić mislio, a onda odluči da će u noći pobjeći od majstora Mrkonje i da će otići u svijet. Odlučio je ponijeti i čizmice. Premda to nije bilo lako ipak je Hlapić to izveo. Što god šegrt može da zamisli može i izvesti.

SMRZNUTE SLIKE- djeca podijeljena u pet skupina uz pomoć smrznutih slika prikazuju mi kako izgleda svaki od prizora koji im je objašnjen na papiru (ako djeca ne znaju pročitati, voditeljica im pročita)

VODITELJICA U ULOZI / RAD U MALIM SKUPINAMA: Međutim, vještica ne pristaje. Voditeljica u ulozi vještice od njih traži da smisle u skupinama: skupina A jedan ples, skupina B jednu pjesmicu i skupina C jednu gozbu sa posebnim jelima koja bi se njoj mogla svidjeti (djeca crtaju jela).

UNAPRIJED PRIPREMLJENA IMPROVIZACIJA: djeca plešu, pjevaju i iznose jela na stol. Vještica je isprva rezervirana, ali onda se opušta i počinje plesati s djecom. Pušta Alojza na slobodu. Svi su presretni.

RAZGOVOR: Što ste vidjeli?; Tko ste bili?; Što ste radili?

SMRZNUTE SLIKE- Dijelim djecu u skupine i uz pomoć smrznutih slika prikazuju mi kako izgleda svijet koji sam im opisala

VODITELJICA U ULOZI (voditelja cirkusa): *Dragi stanovnici najljepšeg grada na svijetu Kaliste, jutros pred vratima me čekala strašna poruka ... Zanima li vas što u njoj piše? Mislim, jako je strašna... Sigurno vas zanima?... Voditeljica čita poruku u kojoj piše da je strašni Crni Štakor oteo Hlapića i Gitu te ukrao Hlapićeve čizmice.*

RAD U SKUPINI- djeca u skupinama osmišljavaju na koji će način osloboditi Hlapića i Gitu i vratiti čizmice. Zajednički odabiru rješenje za koje misle da može pomoći.

VOĐENA IMPROVIZACIJA: Odgojiteljica u ulozi vodi skupinu prema mjestu gdje živi Crni Štakor. Na tom putu djeca prate voditeljicu, slušaju što im govori (npr. pazite razbijena boca pive, mrtvi žohari) i mimoski izbjegavaju opasnost na putu. Nakon. Nekog vremena stižu pred kuću Crnog Štakora.

VODITELJICA U ULOZI (druga odgojiteljica ili prva, samo nekim znakom naznačava da je sada u drugoj ulozi) izlazi pred svoju kuću, svađa se i tjera djecu, govoreći da nema tu nitko koga oni znaju. Na kraju ih pita zašto su došli.

IMPROVIZACIJA: Djeca improviziraju svoje ranije dogovoreno rješenje.

VODITELJICA U ULOZI / RAD U MALIM SKUPINAMA: Međutim, Štakor Crni ne pristaje. Voditeljica u ulozi Štakora od njih traži da odigraju jednu igru graničara jer to njega zabavlja i ako to mogu odigrati dobro bez čizmica i Hlapića i Gite, onda će ih osloboditi.

UNAPRIJED PRIPREMLJENA IMPROVIZACIJA: djeca odigraju igru graničara, skačući najviše što mogu, trčeći najbrže što znaju kako bi zadivili Štakora i oslobodili Hlapića i Gitu.

Štakor je u početku ljut što njima i bez čizmica to jako dobro ide, no kasnije je ga zabavlja kada neko ispadne, pa pusti Hlapića i Gitu i vrati njihove čizmice. Svi su presretni.

IZLAZAK IZ ULOGE:

- 1.) Što mislite zašto je Crni Štakor htio te čizmice?
- 2.) Što bi se dogodilo kada bi Štakoru Crnom ostavili te čizmice?
- 3.) Kako smo zadivili Štakora Crnog?

ETAPA 3 (završni dio)

Pohvala

CILJ: smiriti djecu, potaknuti ih na razmišljanje i na mogućnost pronalaska dobrih stvari kod svakog od sudionika

Uputa: svi sjedimo krugu i djeca jedni drugima po redu daju kompliment na temelju izvođenja radionice.

EVALUACIJA

3. Kome se sviđelo neka zakorači naprijed iz linije, a kome ne, neka ostane na liniji (zamišljena linija)

1. Kako vam se sviđela priča?
2. Kako vam se sviđela igra zaleđenih slika?
3. Je li Hlapić možda bio prestrašen?
4. Je li igra graničara bila zabavna?
5. Je li Štakor Crni bio tužan?

IZJAVA O SAMOSTALNOSTI

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojega rada te da se za izradu istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
